

Reflexe a odstup („epoché“)

Patočka ve své Meditaci po 33 letech (6006, s. 159) říká, že reflexe je *protitahem* vůči samočinné tendenci života nevidět se takovým, jakým jest, tendenci „odhlížet od sebe“, tedy „protitahem vůči *interesovanosti* naivního života“. Tady jsou po mém soudu zaměněny dvě odlišné věci. A rozhodující je vztah živého jedince k sobě: táži-li se na to, čím skutečně jsem, může to mít dvojí inspiraci a dvojí důsledek. Ukazuje se to zejména v situacích nouze (ať už vlastní nebo i jiných): mohu se např. vidět jako někoho jen málo mocného nebo přímo bezmocného, Patočka by řekl: „uvědomovat si svou podstatnou nejistotu sebou a svými možnostmi“, což mne vede k tomu, abych se nepřeceňoval, abych si o sobě příliš nemyslel – a výsledkem pak je omluva, výmluva, alibi. A já se obávám, že toto sebepodceňování a tento alibismus jsou přinejmenším stejně rozšířeným a stejně nebezpečným způsobem „reflexe“, kterou bych nazval falešnou reflexí. Člověk odvážný a statečný nemusí zapomínat na svou „podstatnou nejistotu“ a na „omezenost svých možností“, tj. jeho odvaha či statečnost se nemusí blížit onomu extrému, kdy se mění v bláznovství. Právě naopak: člověk může být odvážný a statečný také proto, že nepřeceňuje sám sebe natolik, aby viděl jako hlavní cíl svou sebezáchovu. Vždyť sám Patočka v posledních týdnech svého života a omezeného veřejného působení upozornil na to, že jsou věci, pro které stojí za to trpět. K oné Patočkou zmíněné „interesovanosti naivního života“ vždy bude spíš patřit onen zájem na sebezáchově, onen zájem na sobě a na svém bytí, tedy ona „starost o sebe“, „starost o svou duši“ ve smyslu starosti o zachování vlastního života, a nikoli zapomínání na sebe při záležitostech, pro které „stojí za to i trpět“. Péče o duši může mít také různou podobu a různou zacílenost: může mít podobu péče o záchovu vlastní duše, a může docela zapomenout, že právě zachování vlastní duše může mít za následek její ztrátu. A naopak se může stát, že ztráta vlastního života může být jeho záchovou: kdo svou duši ztratí pro „to pravé“, ten ji najde a získá!

(Písek, 150219-1.)